

Policy Brief

UNIONEN

En verklighetsanpassad sjukförsäkring för ett hållbart arbetsliv

Sjukförsäkringen är en grundbult i de svenska trygghetssystemen och av stor betydelse för Unionens medlemmar. Det är därför viktigt för oss som Sveriges största fackförbund att bidra till att sjukförsäkringen utformas på ett sätt som hjälper våra medlemmar att tillfriskna från arbetsrelaterad ohälsa. Ohälsa kan drabba oss alla, och när det oförutsedda inträffar behövs trygghet på vägen tillbaka till jobbet.

Tyvärr möter vi varje dag medlemmar som blivit sjuka och som kämpar med rehabilitering, oroar sig för sjukpenningen eller kläms mellan två myndigheters motstridiga tolkningar. Vi vet att en absolut förkrossande majoritet vill arbeta, vill bidra och ha den gemenskap, mening och det sammanhang som ett arbete kan innebära.

Dessvärre ser vi alltför ofta att alltför många varken får det stöd eller den trygghet de behöver vid sjukdom. Detta gäller inte minst det stora antalet personer som är sjukskrivna på grund av arbetsrelaterad stress.

Förslag för ett mer hållbart arbetsliv

Med våra förslag till en verklighetsanpassad sjukförsäkring vill vi på ett konstruktivt sätt bidra till hur vi kan få ett mer

hållbart arbetsliv genom lägre sjukfrånvaro och en bättre väg tillbaka till jobbet efter sjukdom. I tre olika policy briefs presenterar Unionen därför förslag på hur detta kan uppnås. Den policy brief du håller i din hand har särskilt fokus på vikten av ett förändrat regelverk inom sjukförsäkringen – vilka brister Unionen identifierat och hur vi ser att sjukförsäkringen kan göras mer rättssäker och underlätta för återgång i arbete efter sjukskrivning.

Ett skydd när det oförutsedda inträffar

För att få bukt med sjukfrånvaron måste detta motverkas i arbetslivet – inte i sjukförsäkringen. Vi anser inte att lösningarna för att minska sjukfrånvaron primärt finns i sjukförsäkringens regler, utan i förebyggande arbetsmiljöarbete, ökat nyttjande av företagshälsovården och en arbetsplatsnära rehabilitering. För den som trots allt blir sjuk ska dock sjukförsäkringen ska ge trygghet och goda förutsättningar att återgå i arbete.

I debatten beskylls ibland de personer som rättmätigt tar del av sjukförsäkringen för att vara arbetsovilliga, lata eller ”bidragsberoende”. Det är fullkomligt oacceptabelt!

Denna policy brief grundar sig på tre enkla principer

Rätt person i rätt ersättningssystem

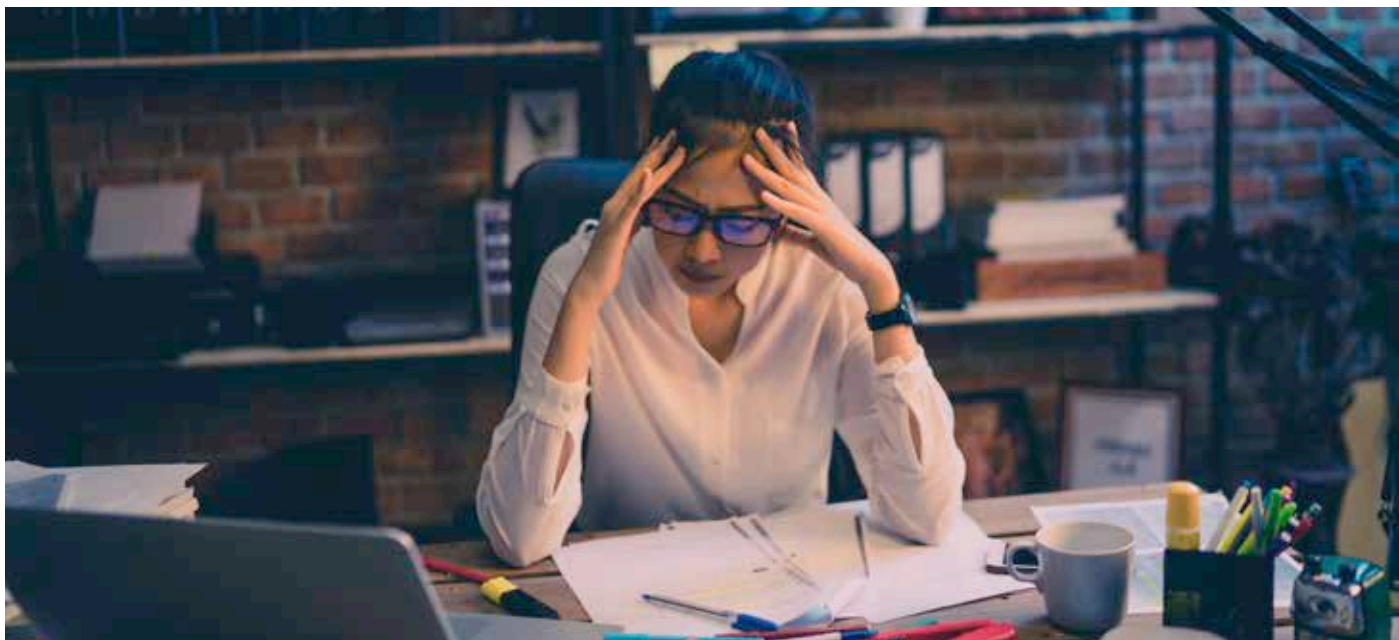
– den som är sjuk ska finnas i sjukförsäkringen och den som har a-kassa ska vara tillräckligt frisk för att söka arbete.

Sjukförsäkringen ska ge ett likvärdigt skydd

– oavsett diagnos.

Sjukförsäkringen ska främja rehabiliteringen

– inte motverka den.

Försäkringskassans bedömning behöver verklighetsförankras

När den sjukskrivne passerar sin 180:e sjukdag provar Försäkringskassan om hen är tillräckligt frisk för att klara av ett "normalt förekommande arbete" på arbetsmarknaden. Det händer att Försäkringskassan drar in sjukpenningen med hänvisning till att den sjukskrivne förvisso saknar arbetsförmåga för det nuvarande jobbet, men att hen skulle kunna klara av ett "lättare administrativt arbete".

Om Försäkringskassan anser att den sjukskrivne är tillräckligt frisk för att klara av ett yrke med dessa lättare uppgifter hänvisas denne till Arbetsförmedlingen i jakt på ett sådant jobb. Problemet är att det bara fungerar i teorin. I praktiken finns ofta denna typ av arbeten inte ens att söka. Konsekvensen blir att dessa personer är för sjuka för att få de jobb som finns, men anses vara för friska för att få sjukpenning enligt rådande regler.

Ett stort problem i sammanhanget är också att arbetstagare kan tvingas säga upp sig själva vid övergång från Försäkrings-

Unionen rekommenderar

Försäkringskassans bedömningar mot "normalt förekommande arbete" vid dag 180 måste ha en verklighetsförankring och göras i relation till hur arbetsmarknaden faktiskt ser ut.

kassan till Arbetsförmedlingen, eftersom a-kasseersättning (i regel) inte beviljas personer som har en anställning. Och när anställningen upphör, upphör också arbetsgivarens skyldigheter att rehabilitera.

När Försäkringskassan hänvisar till fiktiva jobb vid dag 180 riskerar det alltså att sluta med att den sjuke inte bara förlorar sjukpenningen, utan även sin anställning och rätten till rehabilitering.

Rehabiliteringskedjan

Bedömning av rätten till sjukpenning görs enligt den så kallade rehabiliteringskedjan som infördes 2008.

Rehabiliteringskedjan innebär att bedömningen av rätten till ersättning provas gentemot en successivt vidgad arbetsmarknad, beroende på hur länge arbetsförmågan har varit nedsatt. De tydliga tidsgränserna under sjukperioden då Försäkringskassan gör nya bedömningar, kan därför liknas vid länkar i en kedja:

Dag 1-90:

Kan den försäkrade utföra sitt vanliga arbete hos arbetsgivaren?

Dag 91-180:

Kan den försäkrade utföra något arbete alls hos arbetsgivaren?

Dag 181-365:

Kan den försäkrade utföra något "normalt förekommande arbete" på arbetsmarknaden? (Med ett par undantag.)

Dag 365-:

(Samma bedömning som från dag 181, men med färre undantag.)

Orättvist att diagnos styr rätten till sjukpenning

Om det finns "särskilda skäl" eller annars anses vara "oskäligt" kan Försäkringskassan skjuta upp prövningen av den sjukas arbetsförmåga mot de så kallade normalt förekommande jobben.

Unionen vill belysa det första undantaget, "särskilda skäl". Här är villkoret att det måste finnas en välgrundad anledning att anta att den försäkrade kommer att vara helt tillbaka i arbete senast dag 365 av sjukskrivningen. Det måste också finnas en tidplan för detta. Undantaget kan enligt lagens förarbeten endast tillämpas vid tydliga diagnoser. Dagens krav innebär därför att de som lider av mer diffusa diagnoser inte kan omfattas av undantaget. En konsekvens av att diffusa diagnoser inte godkänns som särskilda skäl är att många personer med psykiska besvär, däribland utmattningssyndrom, inte får bedömningen av arbetsförmågan mot ett normalt förekommande arbete uppskjuten. Detta trots att den medicinska utredningen ger stöd för att den försäkrade kan återgå före dag 366. Utmattningssyndrom

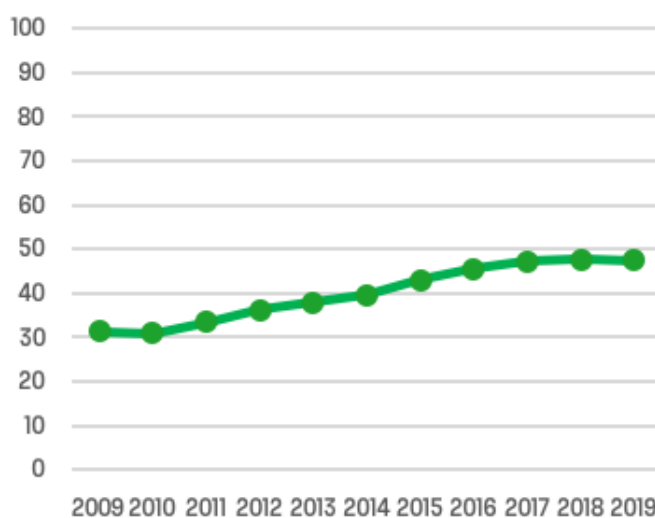
är idag en av de allra vanligaste orsakerna till sjukskrivning. Även här återfinns alltså ett stort systemfel som inte stämmer med den verklighet vi befinner oss i.

Med dagens rättsläge har arbetstagare med arbetsrelaterad stress således inte samma möjlighet till ersättning och rehabilitering som en arbetstagare med en fysiskt tydlig diagnos. Denna strikta tillämpning slår dessutom särskilt hårt mot kvinnor, som är kraftigt överrepresenterade i sjukskrivningar som har sin grund i psykiska diagnoser.

Unionen rekommenderar

Särskilda skäl ska kunna tillämpas oavsett diagnos givet att de erforderliga kraven är uppfyllda. Individuella provningar med utgångspunkt i medicinska underlag och tidplan ska alltid göras.

Psykiska diagnoser, andel av pågående sjukfall (%)

Ökning av psykiska diagnoser

Hösten 2019 låg psykiska diagnoser till grund för 48 procent av alla pågående sjukfall. Tio år tidigare var siffran 31 procent, vilket alltså innebär en ökning på över 50 procent under denna tidsperiod. I september 2019 var hela 71 procent av de sjukskrivna med psykiska diagnoser kvinnor.

En flexibel sjukförsäkring underlättar återgång i arbete

Att vara sjukskriven på deltid, och arbeta på deltid, är ofta en bra form av rehabilitering. Exempelvis rekommenderar Socialstyrelsen partiell sjukskrivning och successiv återgång vid flera psykiska diagnoser.

Enligt lagen är grundprincipen att en deltidssjukskriven person ska fördela arbetstiden jämnt över arbetsveckans alla dagar. Detta fyrkantiga sätt att förlägga arbetstiden passar inte alla sjukdomsbilder och diagnoser. För en som är sjukskriven på 50 procent kan det exempelvis passa bättre att kunna jobba en hel dag, för att sedan återhämta sig dagen efter. Enligt rättspraxis kan Försäkringskassan endast undantagsvis tillåta sådana avsteg från grundprincipen.

Flexibiliteten i sjukförsäkringen måste därför utökas. Det bör vara möjligt för den sjukskrivne att förlägga arbetstiden på ett sätt som passar denne. Det vill säga, antingen genom att

arbeta del av dag eller endast vissa dagar i veckan, utan att riskera att få sjukpenningen indragen.

Unionen vill dock betona att förslaget tar sikte på den sjukskrivnes rätt till flexibilitet vid deltidssjukskrivning i syfte att främja rehabilitering och att det inte ska ses som en möjlighet för arbetsgivaren att förlägga den sjukskrivnes arbetstid på ett sätt som passar verksamheten.

Unionen rekommenderar

Ändra lagen så att det blir möjligt för en deltidssjukskriven att själv anpassa förläggningen av arbetstiden.

Unionens Policy briefs

Unionens policy briefs är sammanfattningar av våra förslag på lösningar och rekommendationer inom specifika frågor. Genom dessa riktar vi oss till beslutsfattare och andra intressenter som är med och formulerar och/eller påverkar olika arbetsmarknadsfrågor.

Kontakt: MIKAEL BÄCKSTRÖM, ansvarig utredare, mikael.backstrom@unionen.se, CAMILLA BJÖRKMAN, ansvarig chef, camilla.bjorkman@unionen.se

Denna policy brief är en av tre som behandlar sjukförsäkring och rehabilitering. De andra två bär rubrikerna "Rehabilitering på arbetsplatsen" och "Företagshälsovården är nyckeln". Du kan hitta alla våra policy briefs på unionenopinion.se.

JAN 2020